

Sidor Maria Wanda, Repozytorium instytucjonalne – jego funkcje i narzędzia w komunikacji naukowej w oparciu o doświadczenia WSB-NLU /Institutional repository - its functions and tools in scholarly communication based on WSB-NLU experiences [Preprint]

Abstrakt: Repozytoria instytucjonalne stają się coraz bardziej popularne jako źródło informacji oraz nowa forma komunikacji naukowej i wpisują się też w politykę wielu państw dotyczącą zasad otwartego dostępu do treści publikacji naukowych i edukacyjnych. Na świecie od kilku lat repozytoria wpisane są w strategię rozwoju uczelni na poziomie zarówno lokalnym, regionalnym, jak i krajowym. Powstało też sporo publikacji analizujących modele biznesowe i przyjęte strategie rozwoju tychże repozytoriów, czy opisujących doświadczenia związane z wdrożeniami różnych systemów, kosztów tworzenia i funkcjonowania. Tematem niniejszego artykułu jest rola repozytorium w środowisku uczelni. Na podstawie literatury przedmiotu i własnych doświadczeń zostaną zaprezentowane funkcje jakie pełni repozytorium oraz narzędzia wspomagające komunikację naukową.

Słowa kluczowe: repozytorium instytucjonalne, komunikacja naukowa, Open Access, współpraca ze środowiskiem akademickim, modele biznesowe repozytoriów, polityka naukowa.

Abstract: Institutional repositories are gaining popularity as a source of information and a new form of scholarly communication. They are part of a widely -spread policy of open access to scientific and educational publications. Repositories are increasingly recognized as part of universities' local and regional strategies of development. There have been numerous publications analyzing business models and development strategies of the repositories, including the description of the implementation of various systems, their cost and function. The core theme of the article is the description of a role of a repository in a small university. – its functions and tools supporting scholarly communication.

Keywords: institutional repository, scientific communication, Open Access, cooperation with academic community, business models for repositories, educational policy.

Wstęp

Dobrze zaplanowane repozytoria pozwalają instytucjom szkolnictwa wyższego na: otwarcie się instytucji lub społeczności akademickiej na świat, promocję uczelni (np. dla potencjalnych pracowników, studentów lub innych interesariuszy), gromadzenie i zarządzanie zbiorami specjalnymi, zarządzanie i pomiar aktywności badawczych i dydaktycznych, wspomaganie procesu dydaktycznego, dzielenie się wiedzą. Jaką rolę będzie pełniło repozytorium zależy od decyzji strategicznych władz poszczególnych uczelni. Mogą przyjąć szersze spektrum zadań repozytorium lub też wyznaczyć jeden strategiczny cel jego tworzenia, funkcjonowania i rozwoju. Autorka w niniejszym artykule odnosi się do wybranych aspektów funkcjonowania repozytoriów.

Początki powstawania nowoczesnych repozytoriów

Rozwój repozytoriów związany jest z procesem ewolucji systemu komunikacji naukowej, którą można zdefiniować w dużym uproszeniu jako system, w ramach którego badania naukowe są prowadzone, oceniane, rozpowszechniane oraz przechowywane dla innych badaczy.

System ten działa poprzez formalne środki komunikacji m.in. publikacje w recenzowanych czasopismach oraz nieformalne kanały komunikacji. W ostatnim czasie w opracowaniach dużo miejsca poświęca się zagadnieniom przyszłości komunikacji naukowej, której podstawę mają stanowić repozytoria typu OA (Open Access), tworzone przy aktywnym udziale autorów samoarchiwizujących tam własne prace. Twierdzi się, że jeśli repozytoria spopularyzują się we wszystkich dziedzinach nauki, będziemy mieć do czynienia z nową jakością, która istotnie zmieni dotychczasową komunikację w nauce¹.

Czynnikiem, który przyspieszył rozwój repozytoriów był kryzys czasopism w połowie lat osiemdziesiątych XX w. Kryzys ten szczególnie mocno dotknął uczelnie amerykańskie, które nie dotują własnych wydawnictw, ponieważ wzrost kosztów prenumeraty czasopism spowodował konieczność ograniczenia przez biblioteki wydatków na zakup monografii naukowych. Wydawcy natomiast znacznie zmniejszyli liczbę ich wydań z powodu braku stałych odbiorców literatury naukowej, jakimi dotychczas były biblioteki akademickie. Ograniczenie to negatywnie wpływa na kariery akademickie obecnej generacji uczonych². Ograniczenie dostępu do piśmiennictwa naukowego spowodowane wzrostem jego cen odczuwane było w całej światowej nauce. Kryzys wydawnictw naukowych zapoczątkował ruch Open Access i był głównym motywem procesu powstawania repozytoriów OA.

Okres i motywy powstawania repozytoriów dla różnych dyscyplin były trochę inne. Dla nauk ścisłych ważny był czas ukazania się artykułu. W tym przypadku motywem tworzenia repozytoriów było skrócenie procesu wydawniczego. W dyscyplinach społeczno-humanistycznych repozytoria tworzone najczęściej po to, by zwiększać „widzialność” publikacji, które pierwotnie ukazywały się w czasopismach mniej znanych, przez co nie były indeksowane w światowych bazach cytowań (przede wszystkim ISI/Thompson Scientific Institute w USA)³. Szybko zauważono, że publikowanie w repozytoriach typu OA zwiększa cytowalność⁴. Dzięki OA sytuacja w ostatnich latach powoli ulega zmianie. W raporcie Science-Metrix przygotowanym dla Komisji Europejskiej odnotowano, że w latach 2004-2011 nastąpił wzrost udziału czasopism naukowych OA indeksowanych przez SCOPUS (24% w badanym okresie), średnio wzrost o 2,9 % każdego roku.

¹ P. Nowak, „Samopublikowanie”: stara metoda – nowy sens w dobie e-science. „Biblioteka”, 2009, nr. 13 (22), s. 88

² ibidem.

³ P. Nowak, „Samopublikowanie” ...op.cit.

⁴ S. Lawrence, *Online or Invisible?*, „Nature” 2001, vol.411, s.521[on-line]: <http://citeseer.ist.pus.edu/online-nature01/> [06.08.2013].

Wzrost udziału artykułów naukowych (peer-reviewed) OA indeksowanych przez SCOPUS (1996 tylko 0,9 % a 2011 to 11,5 %) ⁵.

Repozytoria to otwarte archiwa cyfrowe, tworzone przez instytucje naukowe. Materiały gromadzone w repozytoriach wpływają do nich na zasadzie autoarchiwizacji, co oznacza, że to autorzy sami deponują kopie swoich prac. Repozytoria zawierają publikowany i niepublikowany dorobek autorów z jednego lub kilku ośrodków. Pierwsze repozytorium OA, którym było arXiv ⁶ w Los Alamos, powstało w 1991 r. i rejestrowało wyniki badań z zakresu fizyki, astronomii oraz informatyki.

Ruch OA rozwijał się z różnym nasileniem. Wymownie o rozwoju tym świadczą liczby. Na przykład „w 2000 r. opublikowano 19500 artykułów w systemie OA a w 2009 r liczba opublikowanych artykułów wzrosła do 191850. Liczba tytułów czasopism OA w latach 1993 do 2009 wzrosła z 740 do 4769 i nadal powstają nowe (w 2012 r – rejestr DOAJ uwzględnił 8000) ⁷. W ciągu kilku lat wypracowano zasady dla nowo powstających systemów komunikacji w nauce i w 2002 r. w Budapeszcie, przyjęto tzw. Budapeszteńską Inicjatywę wolnego dostępu. Dokument ten wyznacza główne założenia idei Open Access oraz podaje jej definicje. Rekomenduje się też w nim dwie drogi służące uwalnianiu tekstów naukowych. Pierwsza z nich to autoarchiwizowanie prac naukowych w repozytoriach. Drugą strategią wdrażania idei Open Access jest publikowanie w czasopismach z otwartym dostępem. Czasopisma OA to periodyki elektroniczne, recenzowane, udostępniające artykuły bezpłatnie. Każdy może z nich korzystać w celach niekomercyjnych. Autorzy zachowują prawa autorskie, a artykuły publikowane są na licencji Creative Commons. Przykładami świetnie zorganizowanych wydawnictw w systemie OA są m.in. PloS Public Library of Sciences, BioMed Central, Hindawi.

Ruch Open Access ma swoich zwolenników i przeciwników. Jedni obawiają się niskiego poziomu publikacji, łamania praw autorskich, niewłaściwego wykorzystania wyników badań naukowych czy też trudności z finansowaniem tego typu inicjatyw. Zwolennicy podkreślają zalety, takie jak: ułatwienie dostępu do wyników badań naukowych, większy prestiż uczonych i uczelni, większa liczba czytelników publikacji w otwartym dostępie, wzrost liczby cytowań, podniesienie rangi uczonych.

⁵ *Proportion of Open Access Peer-Reviewed Papers at the European nad E-world Lewels 2004-2011*. August 2013, Science-Metrix. Produced for the European Commission DG Research& Innovation http://www.science-metrix.com/pdf/SM_EC_OA_Availability_2004-2011.pdf [05.09.2013].

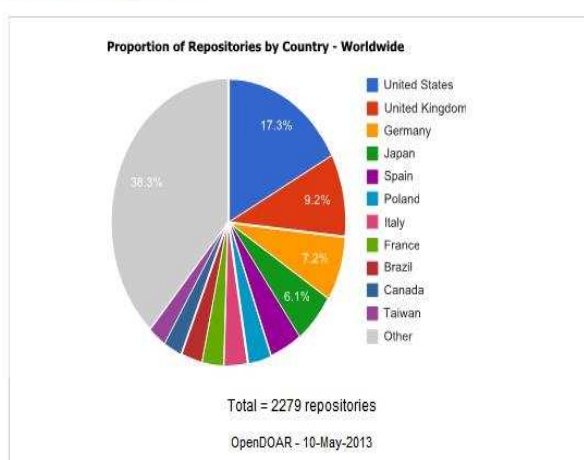
⁶ ARXiv – repozytorium preprintów z dziedzin: matematyka, fizyka, informatyka <http://arxiv.org>

⁷ *Facilitating access to free online resources: Challenges and opportunities for library community*. A white paper from Taylor&Francis. May 2013. <http://www.tandf.co.uk/pdf/TF-whitepaper-free-resources.pdf> [05.06.2013].

Liczne badania wykazują, że główną barierą niechęci lub braku komunikacji naukowej na platformach cyfrowych jest bariera pokoleniowa i mentalna. Drugą ważną przeszkodą jest zachowawczość wydawców i przemysłu poligraficznego. Trzecim istotnym czynnikiem hamującym proces cyfryzacji w komunikacji naukowej są problemy z prawami autorskimi⁸.

Mimo tych barier od 2006 na całym świecie rośnie liczba czasopism typu OA oraz repozytoriów OA- obecnie jest ich już ponad 2279 (dane z OpenDoar). Największą liczbą repozytoriów mogą się pochwalić Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Niemcy.

Proportion of Repositories by Country - Worldwide

This chart is based on the number of repositories in each Country. However, some organisations have two or more repositories - over 20 in some cases - and this arguably skews the results.

For a different viewpoint, please see the equivalent chart for [Repository Organisations](#), in which each organisation only counts once, regardless of how many repositories it hosts.

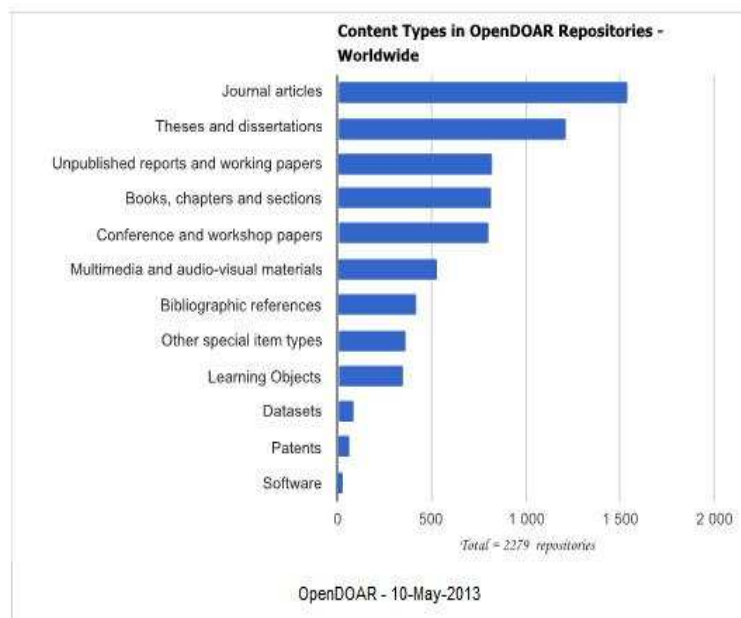
For further data, please see the corresponding [table of repositories](#) sorted by country.

Rys. 1. Proportion of Repositories by Country – Worldwide <http://www.opendoar.org/> [10.05.2013].

⁸ P. Nowak, *Rewolucja cyfrowa w komunikacji naukowej – szanse i zagrożenia*. „Język, Komunikacja, Informacja”, 2008, vol. 3, pp. 103-119. [Journal article (Print/Paginated)].: <http://eprints.rclis.org/14580/1/rewolucja-cyfrowa.pdf> [10.09.2013].

Repozytorium może gromadzić wszystkie formy dokumentów, które powstają na uczelni (zob. rys. 2).

Content Types in OpenDOAR Repositories - Worldwide

Rys. 2. Struktura zawartości repozytoriów na świecie <http://www.opendoar.org/> [10.05.2013].

Open Access poprzez repozytoria oraz czasopisma typu OA tworzy nie tylko mechanizmy dostarczania publikacji naukowych, ale też pozwala na wybór modelu biznesowego, który określa typ repozytorium i sposób finansowania tego typu przedsięwzięcia podejmowanego przez uczelnie.

Modele biznesowe repozytoriów

Alma Swan⁹ odwołuje się do dyskusji i pytań postawionych przez R. Clarke w odniesieniu do biznesowych modeli przedsięwzięć otwartych oprogramowań (open sources software) stwierdzając, że pytania te są zasadnicze również przy tworzeniu repozytoriów. Postawienie pytań: *kto płaci?*, *jak płaci?*, *za co płaci?*, *komu płaci?*, *dlaczego płaci?* pozwala uczelni na wybór modelu repozytorium, które będzie finansowane z własnych środków lub współfinansowane ze środków publicznych, będzie otwarte lub zamknięte, płatne lub bezpłatne (zob. tab. 1).

⁹ A. Swan, *Business Planning for Digital Repositories* [in] *Business Planning for Digital Libraries*. International Approaches. Mel Collier (ed.). Leuven University Press, 2010, p. 124-126

Tab. 1. Typologia modeli biznesowych dla repozytoriów

	Institutional model	Public sponsors model	Community model	Subscription model	Commercial model
Who pays?	Institution	Public body, e.g. research funder	Community members	Users	Users or advertisers
Pays what?	Cash	Cash	Cash and/or in-kind	Cash, at intervals	Cash at point of use
For what?	Staff, hardware, software, services	Staff, hardware, software, services	Staff, hardware, software, services	Service or product	Service or product
To whom?	Itself via internal accounting; suppliers if outsourcing any supply elements	Service/product provider	Service/product provider	Service/product provider	Service/product provider
Why?	To further institutional aims	To further the public good	To further community aims	To acquire the service or product	To acquire the service or product

A. Swan, *Business Planning for Digital Repositories* [in] *Business Planning for Digital Libraries. International Approaches*. Mel Collier (ed.). Leuven University Press, 2010, p. 126

Mamy więc do wyboru model instytucjonalny, model publicznego finansowania, model partnerstwa, model subskrypcyjny oraz model komercyjny. Wiele krajów ma już bogate doświadczenia w tym zakresie i dzięki wsparciu ze strony państwa powstały stabilne systemy (platformy) informacyjne dla nauki. Przyjęte na świecie rozwiązania to trzy główne modele: model scentralizowany, model rozproszony oraz model agregacyjny¹⁰. W Polsce obserwujemy również wiele inicjatyw, jednak jak wykazują raporty, należymy do krajów z najniższym wskaźnikiem systemów OA,¹¹ a o spójnej w tym zakresie polityce raczej trudno mówić.

¹⁰ W wyniku licznych badań Joint Information Systems Committee (JISC) zaproponował trzy rozwiązania dla narodowych platform naukowych – model scentralizowany, rozproszony i agregacyjny lub hybrydowy *zob.* B. Bednarek-Michalska, *Rola bibliotek naukowych we wdrażaniu rozwiązań otwartych Repozytorium. Open Access- model dla uczelni*. [w:] *Otwarte zasoby wiedzy : nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej* [on line]. Pod red. Marka M. Górskiego, Marzeny Marcinek. Materiały konferencyjne Kraków–Zakopane, 15–17 czerwca 2011. Kraków : Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2011, s.51 (Biblioteka Politechniki Krakowskiej). Repozytorium PK: <http://suw.biblllos.pk.edu.pl> [05.09.2013].

¹¹ *Proportion of Open Access Peer-Reviewed Papers at the European nad E-world Lewels 2004-2011 ...op.cit.*

Polityka państwa

W ostatnich latach widzimy również w Polsce działania na rzecz otwartej nauki. Powstał system Pol-on i obserwując działania i nowe inicjatywy różnych podmiotów współpracujących z ministerstwem widoczne jest duże przyspieszenie w zakresie cyfryzacji rozbudowy systemu informacji o szkolnictwie wyższym. Nie zawsze jednak doceniana jest rola bibliotek akademickich oraz ich wkład w gromadzenie i upowszechnianie dorobku pracowników naukowych poprzez bibliografie dorobku czy dziedzinowe bazy bibliograficzno-abstraktowe.

Działania podejmuje też ICM UW, który rozpoczął prace nad projektem badawczym SYNAT- *Utworzenie uniwersalnej, otwartej, repozytoryjnej platformy hostingowej i komunikacyjnej dla sieciowych zasobów wiedzy dla nauki, edukacji i otwartego społeczeństwa wiedzy, w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych*¹². Brak jednak precyzyjnego określenia czy w Polsce będzie obowiązywał model scentralizowany, rozproszony czy też agregacyjny lub hybrydowy¹³. Uczelnie wyższe podejmują własne inicjatywy tworząc otwarty dostęp do czasopism naukowych. Powstają też polskie repozytoria instytucjonalne, wśród których wymienić warto:

- Repozytorium UAM w Poznaniu AMUR 2009 <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/>
- Repozytorium UMK w Toruniu 2012 <http://repozytorium.umk.pl/>
- Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego 2012
<http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/xmlui/CEON> <http://depot.ceon.pl>

Repozytorium AMUR jest coraz bardziej rozpoznawalne. Efektywnie promuje autorów, ale też uniwersytet. W rankingu światowych repozytoriów zajmuje 182 pozycje¹⁴. W rankingu uniwersytetów, po wybraniu , AMUR jest na 6 pozycji¹⁵.

Ambitne plany ma też MNiSW. Wśród priorytetów resortu nauki na nadchodzące lata jest otwarty dostęp do wyników badań finansowanych ze środków publicznych. „*Zależy nam na tym, by na przełomie 2015/2016 r. 60% tych badań było już dostępnych*” – prof. Barbara Kudrycka¹⁶.

¹² SYNAT <http://www.synat.pl/osynat> [05.05.2013]

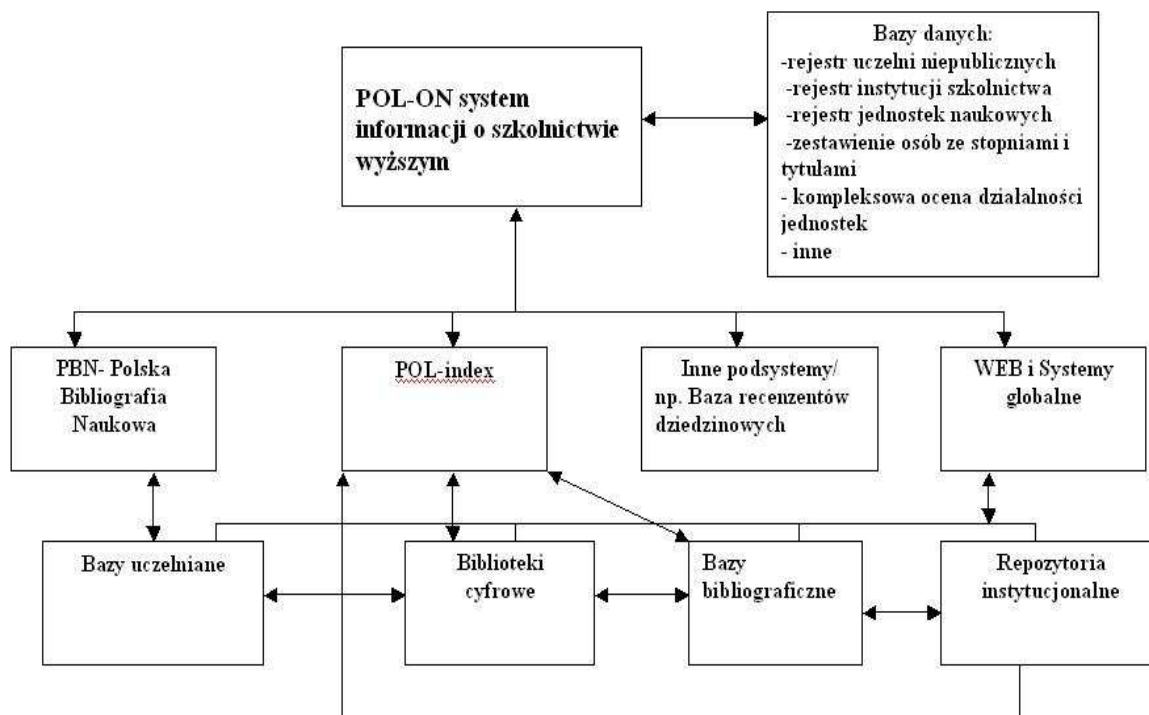
¹³ B. Bednarek-Michalska, *Rola bibliotek naukowych we wdrażaniu rozwiązań otwartych Repozytorium. Open Access- model dla uczelni...*op.cit. s.51

¹⁴ Ranking web of repositories [on line]. <http://repositories.webometrics.info/en/world?page=1> [10.11.2013].

¹⁵ Ranking web of Universities [on line]. <http://www.webometrics.info/en/Europe/Poland> [10.11.2013].

¹⁶ D. Czerniawska , ICM ”*Otwarta nauka w Polsce: paradygmaty, obawy, perspektywy*”. Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań, 17-19.04.2013 r. Prezentacja: <http://www.biblos.pk.edu.pl/bbd13/prelegenci> [25.04.2013].

Można zatem założyć, że repozytoria instytucjonalne będą ważnym elementem systemu informacji o szkolnictwie wyższym (zob. rys. 3) w najbliższej przyszłości.

Rys. 3. Repozytoria instytucjonalne w system informacji o szkolnictwie wyższym [opracowanie własne]

Zdaniem autorki niniejszego tekstu model rozproszony, w którym występuje szereg instytucjonalnych repozytoriów mógłby być efektywnym modelem w polskiej rzeczywistości. Za takim rozwiązaniem przemawia parę istotnych argumentów. Pierwszym jest fakt, że rodzaj dokumentów gromadzonych na poziomie lokalnym jest zasobem strategicznym dla uczelni (dorobek naukowy i badawczy) i służy wielu istotnym celom. Własne repozytorium instytucjonalne łatwiej powiązać z wewnętrznymi systemami informacji o studentach, pracownikach, infrastrukturze, dorobku.

Ponadto duże uczelnie, nie czekając na oficjalne decyzje w sprawie rozwiązań modelowych, wdrożyły własne, efektywnie działające repozytoria i nie wydaje się celowe dublowanie prac oraz zdeponowanych zasobów.

Repozytorium WSB-NLU

Wyższa Szkoła Biznesu – National-Louis University z siedzibą w Nowym Sączu powstała w roku 1992 i od tego roku następował systematyczny rozwój uczelni i oferowanych kierunków studiów oraz budowa nowoczesnej infrastruktury biblioteczno-informatycznej wspomagającej proces dydaktyczny. Obecnie uczelnia kształci studentów na 5 kierunkach: Zarządzanie, Politologia, Psychologia i Informatyka, Inżynieria Chemiczna i Procesowa. WSB-NLU wchodzi w skład ośmiu zrzeszonych w konsorcjum FUTURUS uczelni. Biblioteka WSB-NLU jest istotnym ogniwem w procesie dydaktycznym i naukowym i liderem dla pozostałych bibliotek partnerskich. Podejmuje ciągle nowe inicjatywy i przedsięwzięcia. W bieżącym roku nowym wyzwaniem dla biblioteki jest budowa repozytorium instytucjonalnego, którego celem głównym jest szerokie upowszechnianie dorobku naukowego pracowników, archiwizacja dorobku dydaktycznego oraz promowanie badań naukowych prowadzonych na WSB-NLU. Repozytorium WSB-NLU powstaje z dofinansowania z funduszu DUN MNiSW. W marcu rozpoczęto prace nad budową repozytorium (dopasowanie istniejącej infrastruktury, zakup sprzętu, instalacja oprogramowania, inwentaryzacja prac dyplomowych, promocja repozytorium w środowisku, pozyskiwanie dokumentów cyfrowych, opracowanie metadanych). Od połowy czerwca uruchomiono testowo repozytorium, otwierając go szeroko w Internecie.

Celem zwiększenia widoczności repozytorium konieczna była optymalizacja nie tylko pod kątem użytkowników, ale też robotów wyszukiwarek internetowych. Niezbędna była zatem:

- współpraca z wyszukiwarkami specjalistycznymi (Google Scholar, BASE i in.),
- współpraca z agregatorami danych (spełnienie wymagań formalnych (podpisanie umowy, określenie rodzaju licencji) i technicznych np. udostępnienie danych przy pomocy protokołu OAI-PMH (Open Archives Initiative- Protocol for Metadata Harvesting) lub w postaci pliku XML,
- udostępnienie danych dla multiwyszukiwarek przy pomocy określonego protokołu i w konkretnym formacie (np. OpenSearch lub Z39.50),
- udostępnienie danych w serwisach społecznościowych i informacyjnych.

Repozytorium WSB-NLU powstało na bazie systemu DSPACE, który jest jednym z najpopularniejszych oprogramowań open source software (1329 wdrożeń wg listy ROAR). Działa on w oparciu o protokół OAI – PHM (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting), co pozwala na interoperacyjność z innymi systemami. Zaimplementowano system identyfikacji obiektów cyfrowych (handle system), dzięki któremu wszystkie zasoby są widoczne dla narzędzi wyszukiwawczych, a dany dokument rozpoznawany jest w różnych systemach bez problemu. Repozytorium posiada wiele funkcjonalności, które pozwalają na przechowywanie metadanych, pełnych tekstów i innych informacji, jak również pozwala na zarządzanie dokumentami oraz sprawną administrację systemem. Zbiory w Repozytorium WSB-NLU zostały ujęte w dziewięciu głównych kolekcjach (zob. rys. 4):

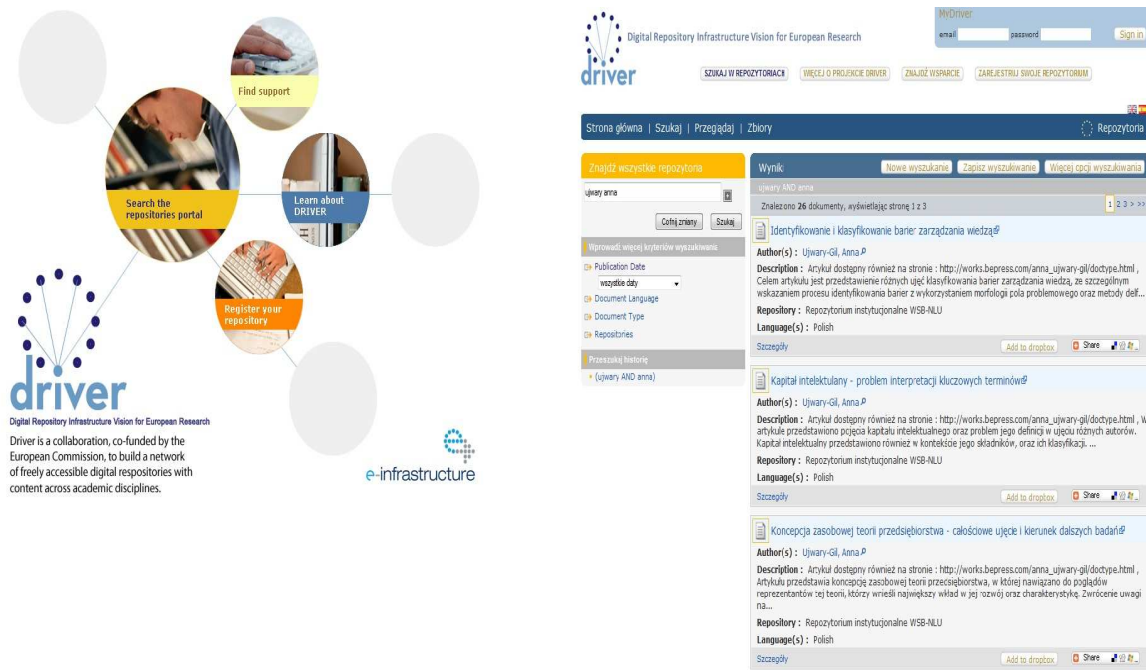
The screenshot shows the main page of the WSB-NLU repository. At the top, there is a dark blue header with the text 'REPOZYTORIUM WSB-NLU' and the logo of the National-Louis University. Below the header, the page is divided into several sections:

- Repozytorium WSB-NLU:** A welcome message in Polish, followed by a description of the repository's purpose and contact information for the library staff.
- Zbiory w Repozytorium WSB-NLU:** A section titled 'Wybierz zbiór, którego kolekcje chcesz przeglądać.' containing a list of collections with their respective counts: Biblioteka WSB-NLU / Library of WSB-NLU [1], Centrum Innowatyki [0], Czasopisma naukowe / Journals [61], Prace dyplomowe [920], Projekty badawcze [1], Publikacje Wyższej Szkoły Biznesu - National-Louis University [8], Uczelnia Konsorcjum FUTURUS [6], Wydział Nauk Społecznych i Informatyki [70], and Wydział Zamiejscowy w Tarnowie [22].
- Przeszukaj Repozytorium WSB-NLU:** A search form with a text input field and a 'Idź' button.
- Search and Navigation Widgets:** On the right side, there are several widgets: 'Szukaj w Repozytorium' (Search in Repository) with a search bar and 'Idź' button; 'Szukanie zaawansowane' (Advanced Search); 'Przełączaj' (Switch) with a list of categories like 'Całe Repozytorium', 'Zbiory i kolekcje', 'Daty wydania', 'Autorzy', 'Tytuły', and 'Tematy'; 'Moje konto' (My Account) with a 'Zaloguj' (Login) button; 'Statystyki' (Statistics) with a link to 'Przejrzyj statystyki korzystania' (View usage statistics); and 'RSS Feeds' with icons for RSS 1.0, RSS 2.0, and Atom.
- Footer:** Contains copyright information for DSpace software (© 2002-2012 Duraspace), logos for 'driver validated', 'ceON', 'BASE', and the 'Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego' (Ministry of Science and Higher Education).

Rys. 4. Repozytorium WSB-NLU <http://repozytorium.wsb-nlu.edu.pl/> [09.10.2013].

Struktura repozytorium odzwierciedla strukturę uczelni a system pozwala na dalszą rozbudowę zarówno zbiorów jak i poszczególnych kolekcji. W repozytorium uwzględniono również uczelnie partnerskie i działania w zakresie pozyskiwania dokumentów cyfrowych, prowadzone są również w tych uczelniach. Zakładamy, że w przyszłości repozytorium WSB-NLU będzie wspólną platformą dla kilku uczelni.

Ważną cechą repozytorium jest interoperacyjność, która pozwala na eksportowanie danych do zewnętrznych systemów np. do repozytorium DRIVER¹⁷. DRIVER - Digital Repository Infrastructure Vision for European Research jest to sieć bezpłatnych, otwartych repozytoriów z zawartością 3,5 milionów publikacji naukowych (artykuły z czasopism, dysertacje, książki, wykłady, raporty i in.) regularnie uzupełnianych z 295 repozytoriów z 38 krajów. Projekt DRIVER powstał w ramach OpenAIRE ze środków siódmego programu ramowego Komisji Europejskiej. Pierwsza faza zakładała budowę kreatywnego, elastycznego e-środowiska poprzez oferowanie infrastruktury, serwisów oraz funkcjonalności dla naukowców, administracji publicznej oraz szerokiej publiczności. Druga faza to integracja krajowych, instytucjonalnych repozytoriów, powiększenie zasobów, dostarczanie nowoczesnych narzędzi komunikacji oraz pozyskiwania informacji.

Rys. 5. DRIVER <http://search.driver.research-infrastructures.eu/> [06.06.2013].

¹⁷ DRIVER: <http://www.driver-repository.eu/>

Po zarejestrowaniu repozytorium w systemie DRIVER możliwa była rejestracja w agregatorze CEON¹⁸. Ponadto repozytorium zostało zarejestrowane w OpenDOAR¹⁹.

Repozytorium WSB-NLU jest 10. repozytorium zarejestrowanym w agregatorze CEON.

Wymagało to zastosowania odpowiednich protokołów oraz uwzględnienie wszystkich wymogów technicznych i merytorycznych. Uwzględnienie np. kryteriów DRIVER przy opracowaniu metadanych pozwala na zachowanie wysokiej jakości informacji a równocześnie jej widoczność w sieci Internet. Pominięcie jakiegoś elementu np. dot. rodzaju udzielonej licencji automatycznie eliminuje dany dokument, mimo, że jest on zamieszczony w systemie. W kontekście szerokiego upowszechnienia publikacji naukowych jest to istotny aspekt i wymagający rzetelności i kontroli ze strony administratorów systemu – bibliotekarzy i informatyków.

The screenshot shows the CEON AGREGATOR website interface. At the top, there is a logo for CEON AGREGATOR and language options (pl, en). Below the logo, there are navigation links: Strona główna, Szukaj, and Przeglądaj. A sidebar on the left allows filtering by Document Language, Document Type, and Repositories. The main content area displays a table of repositories with columns for repository names and the number of documents. The table is sorted by the number of documents in descending order.

Repositories	Liczba dokumentów
Repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu AMUR	6557
Repozytorium Politechniki Krakowskiej	5602
Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego (RUŁ)	2033
Repozytorium Centrum Otwartej Nauki	1843
ECNIS Repository (Environmental Cancer Risk, Nutrition and Individual Susceptibility Repository)	527
Repozytorium UMK	447
Repozytorium Eny Politechnika Wroclawska	415
Biblioteka Cyfrowa Katedry Lingwistyki Formalnej UW	276
Repozytorium IBB PAN	243
Repozytorium instytucjonalne WSB-NLU	155

At the bottom of the page, there are logos for iCM (Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego), Visegrad Fund, and a contact link.

Rys. 6. CEON AGREGATOR <http://agregator.ceon.pl/browseData.action?field=repName> [06.06.2013].

¹⁸ CEON agregator <http://agregator.ceon.pl/>

¹⁹ OpenDOAR <http://www.opendoar.org/>

Zestaw korzyści płynących z dobrze zaprojektowanego i funkcjonującego repozytorium instytucjonalnego jest szeroki i w zasadzie dość uniwersalny, ponieważ może dotyczyć każdej uczelni i uczonych.

Wśród korzyści dla uczelni wymienia się m.in.:

- wzrost prestiżu uczelni jako skutek wzrostu widoczności badań naukowych, aktywności dydaktycznej i projektowej w systemach krajowych i światowych, promowanie i wzrost potencjału kadry naukowej, wspomaganie parametryzacji uczelni i jej sprawozdawczości, wspieranie edukacji studentów poprzez ułatwienie im dostępu do materiałów dydaktycznych, wpływa na generowanie nowej wiedzy opartej na otwartych treściach²⁰

Korzyści dla autorów:

- zgromadzenie w jednym miejscu dorobku naukowego, dydaktycznego, gwarancja długoterminowego, bezpiecznego przechowywania dorobku pracownika, zapewnienie wysokiej jakości metadanych (opis jest weryfikowany i zatwierdzany przez bibliotekarzy, musi być zgodny ze standardami międzynarodowymi - tylko w ten sposób będzie on widoczny w systemach wyszukiwawczych).

Podobnie jak w innych repozytoriach zadbaliśmy o to, aby autorzy mieli bezpośrednie połączenie z portalami społecznościowymi i pocztą elektroniczną, możliwość łatwego pobierania rekordu, dzielenia się informacją w dowolnym serwisie.

²⁰ B. Bednarek-Michalska, *Rola bibliotek naukowych we wdrażaniu rozwiązań otwartych Repozytorium ...op.cit.* s. 49

The screenshot shows the repository page for the article "Etyka w kulturze organizacyjnej AIG Bank Polska SA, jako strategiczny czynnik budowania wizerunku i przewagi konkurencyjnej" by Beata Wielocha-Bolsęga. The page includes the repository logo, navigation links, social media icons, and a detailed abstract. The abstract discusses the influence of organizational culture on the success of AIG Bank Polska SA, focusing on ethical aspects and their role in building a competitive advantage. It mentions the use of empirical research and theoretical models to analyze the relationship between organizational culture and business performance.

The screenshot shows the ResearchGate 'Share a link' dialog box. The dialog box is open over a blurred background of the ResearchGate interface. The dialog box contains a text input field with the URL of the article from the repository. Below the input field, there are options for sharing the link, including 'Public', 'ResearchGate', and 'Followers'. A green 'Share' button is visible at the bottom right of the dialog box.

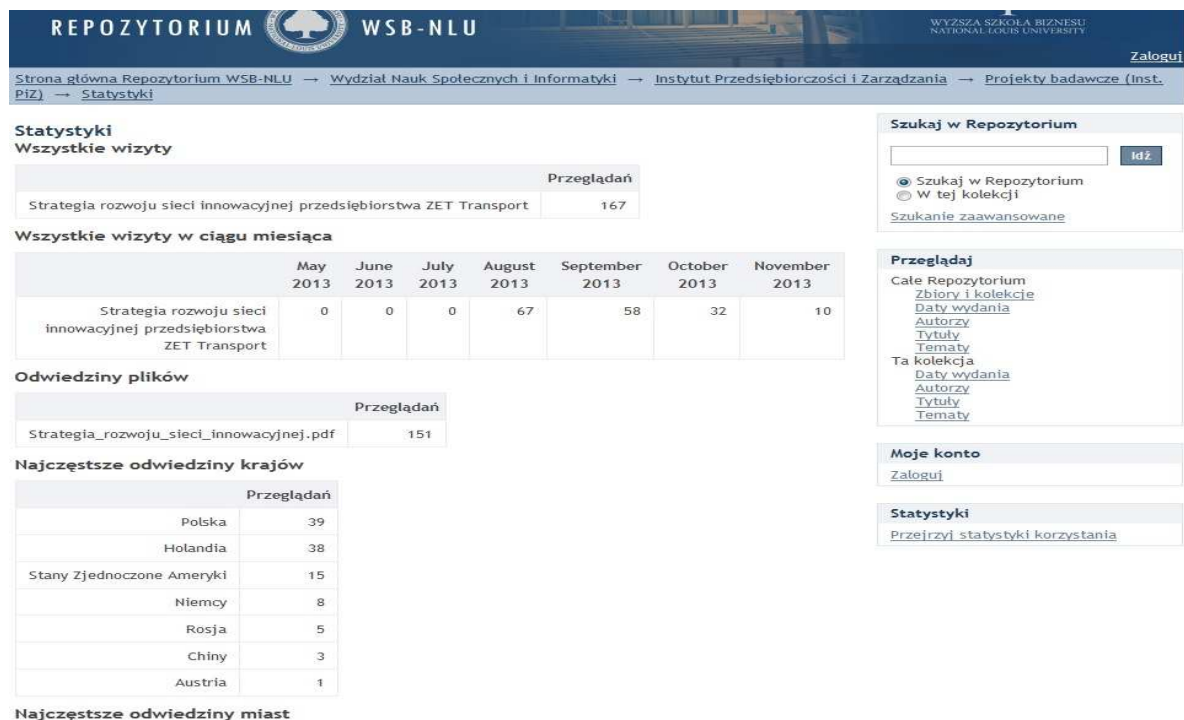
Rys. 7. Połączenie z serwisami społecznościowymi <http://www.researchgate.net/> [20.08.2013].

Pracownicy naukowcy WSB-NLU korzystają m.in. z serwisu społecznościowego ResearchGate i link do tego serwisu jest uwzględniony w repozytorium.

Repozytorium daje autorom możliwość natychmiastowego upowszechnienia wyników badań np. w oczekiwaniu na publikację w komercyjnym czasopiśmie autor może zarchiwizować pracę w repozytorium (preprint). Wśród korzyści dla autorów wymienia się:

- zwiększenie „widoczności” dorobku naukowego – szerokie upowszechnienie - prace umieszczane w repozytoriach są indeksowane przez światowe wyszukiwarki, agregatory, systemy informacji,

- wzrost cytowalności prac umieszczonych w otwartym dostępie,
- możliwość prezentacji własnego dorobku z dostępem do pełnych tekstów; pomocne w procesie składania podań o granty badawcze,
- możliwość zapoznawania się ze statystykami dotyczącymi zdeponowanych prac.

Rys. 8. Statystyki: <http://repozytorium.wsb-nlu.edu.pl/handle/11199/544/statistics> [03.11.2013].

Mimo bardzo krótkiego okresu funkcjonowania naszego repozytorium możemy już przedstawić statystki wykorzystania obejmujące okres 3. miesiący (15.06 do 15.09) uwzględniające odwiedziny w poszczególnych kolekcjach (zob. tab. 2):

Tab. 2. Statystyki wykorzystania repozytorium

	Biblioteka WSB-NLU	Czasopisma naukowe	Prace dyplomowe	Projekty	Publikacje WSB-NLU	Uczelnie FUTURUS	Wydział NSiI	Wydział w Tarnowie
Czerwiec	845	996	447			182	306	
Lipiec	350	302	1043	32	296	263	705	204
Sierpień	219	124	143	217	110	122	146	95
Wrzesień	114	123	145	97	69	53	104	66
Razem	1528	1545	1778	346	475	620	1261	365

Opracowanie własne

Łącznie liczba odwiedzin/przejrzeń to ok. 8 tys. wizyt w różnych kolekcjach. Mechanizm statystyki wykazuje, że są to w dużej mierze odwiedziny użytkowników zagranicznych (z USA i krajów EU). Duża część publikacji zgromadzonych w naszym repozytorium jest w języku angielskim. Do publikacji w języku polskim prosimy autorów o uwzględnienie tytułu równoległego i abstraktu w języku angielskim.

Ponadto korzystne dla autorów jest:

- zabezpieczenie dokumentów zdeponowanych w repozytorium – każdy dokument otrzymuje unikatowy identyfikator, dzięki któremu nie ginie w sieci,
- możliwość przechowywania dokumentów w różnych formatach,
- możliwość integracji zasobów pełnotekstowych ze środowiskiem e-learningowym uczelni. Autorzy mogą pokazywać pełną aktywność naukowo-dydaktyczną, umieszczając w repozytorium skrypty, wykłady, raporty z badań, prace publikowane i niepublikowane, prezentacje, przypisując publikacje do konkretnej kolekcji (artykuł, monografia, projekty badawcze, materiały konferencyjne), co pozwala na wykorzystanie tych danych do oceny parametrycznej.

Nawigacja w repozytorium budowanym w oparciu o programowanie DSPACE jest łatwa i w każdym repozytorium bardzo podobna, co pozwala użytkownikom na szybkie wyszukanie potrzebnych informacji i powrót do dowolnego miejsca z każdej kolekcji (zob. rys. 9).

The screenshot shows the repository page for a document. The header includes the repository name 'REPOZYTORIUM WSB-NLU' and the university name 'WYŻSZA SZKOŁA BIZNESU NATIONAL LOUIS UNIVERSITY'. The breadcrumb trail is: Strona główna Repozytorium WSB-NLU → Uczelnie Konsorcjum FUTURUS → Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna im. E. Wiśniewskiego → Książki / rozdziały (WWSzE) → Zobacz pozycje. The document title is 'Od państwa do obywateli - czy samorząd jest potrzebny?' by 'Dąbrowski, Karol'. The URI is 'http://hdl.handle.net/11199/412' and the date is '2013'. There is a 'Pokaż pełny rekord' link. Under 'Pliki tej pozycji', a PDF file is listed with details: 'Nazwa: Dąbrowski Karol, ...', 'Rozmiar: 345.3KB', and 'Format: PDF'. A link 'Oglądaj/Otwórz' is provided. Below, it states 'Z tą pozycją powiązane są następujące pliki licencyjne:' and lists 'Creative Commons'. The 'Pozycja umieszczona jest w następujących kolekcjach' section lists 'Książki / rozdziały (WWSzE) [3]'. On the right, there is a search box 'Szukaj w Repozytorium' with a search button and radio buttons for 'Szukaj w Repozytorium' (selected) and 'W tej kolekcji'. Below that is a 'Przeglądaj' section with links for 'Całe Repozytorium', 'Zbiory i kolekcje', 'Daty wydania', 'Autorzy', 'Tytuły', and 'Tematy'. At the bottom right is a 'Moje konto' section with links for 'Zaloguj' and 'Zarejestruj'. At the bottom left, the Creative Commons logo is shown with the text: 'Poza zaznaczonymi wyjątkami, licencja tej pozycji opisana jest jako Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska'.

Rys. 9. Nawigacja, licencje w repozytorium WSB-NLU <http://repozytorium.wsb-nlu.edu.pl/handle/11199/412>

Wyraźnie też zaznaczone są informacje o rodzaju udzielonej licencji. W oprogramowaniu zastosowanym w repozytorium WSB-NLU są wbudowane mechanizmy wspomagające kontrolę prawnoautorską. Autor może wybrać jedną z licencji Creative Commons lub udzielić licencji niewyłącznej. Otwarte licencje Creative Commons: Uznanie autorstwa 3.0 Polska

- Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne 3.0
- Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
- Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska
- Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0
- Uznanie autorstwa-Bez utworów zależnych 3.0 Polska

Istnieje baza danych stworzona przez JISC Service Shepera/ROMEO²¹, gdzie można sprawdzić, jaką politykę wobec Open Access prowadzi konkretny wydawca na całym świecie. Zainteresowani autorzy muszą jednak w sposób ciągły sprawdzać zmiany w polityce wydawnictw w zakresie zezwoleń na deponowanie. Zdarza się, że renomowani wydawcy w jednym roku oferują czasopismo w wolnym dostępie, po czym w następnym roku jest to czasopismo ponownie płatne, a prawo autora do dysponowania utworem ograniczone²². Nie rozwiązuje to też problemów z prawem autorskim autorów publikujących w polskich wydawnictwach.

SHERPA/RoMEO - Search - Publisher copyright policies...

... opening access to re

Home • Search • Journals • Publishers • FAQ • Sugg

English | Español | Magyar

Search - Publisher copyright policies & self-archiving

2 publishers found when searched for: Publisher: Springer

Important: Although publishers have default policies, individual journals may have special permissions, especially if they involve other organisations or have paid open access options. Always run a journal title or ISSN search to check.

Publisher (linked to the full RoMEO details)	RoMEO Colour	Default Policies	Journal List
Springer Verlag (Germany)	Green	Default Policies	Journal list
SpringerOpen	Green	Default Policies	Journal list

Search again?

Journal titles or ISSNs Publisher names

Springer

Exact phrase only All keywords Any

[Advanced Search](#)

RoMEO Colour

Archiving policy

- Green** Can archive pre-print and post-print or publisher's version/PDF
- Blue** Can archive post-print (ie final draft post-refereeing) or publisher's version/PDF
- Yellow** Can archive pre-print (ie pre-refereeing)
- White** Archiving not formally supported

[More on colours and restrictions](#)

or [View all publishers](#)

Use this site to find a summary of permissions that are normally given as part of each publisher's copyright transfer agreement.

Rys. 10. Service Shepera/ROMEO <http://www.shepera.ac.uk.romero/> [08.08.2013].

W dość krótkim okresie funkcjonowania naszego repozytorium spotkaliśmy się z przypadkami odmowy ze strony wydawców polskich prawa do zdeponowania utworu w repozytorium instytucjonalnym. Autorzy często też nie pamiętają jakiego rodzaju umowy podpisali z wydawcami zewnętrznymi i to powstrzymuje ich w deponowaniu opublikowanych już utworów. Samo rekomendowanie autorom publikacji stosowania zasady udzielania niewyłącznych licencji wydawniczych, w przekonaniu autorki nie jest skuteczną metodą i niezbędne są szersze akcje szkoleniowe w tym zakresie oraz większa elastyczność i otwartość wydawców. Brak rozeznania autorów w zakresie przysługujących im praw autorskich oraz niejasne umowy podpisane z wydawcami znacznie utrudniają efektywne

²¹ Shepera/ROMEO <http://www.shepera.ac.uk.romero/> [08.08.2013].

²² *Proportion of Open Access Peer-Reviewed Papers at the European nad E-world Lewels 2004-2011 ...* op.cit. s. 20

pozyskiwanie treści oraz ich szerokie upowszechnianie. Zagadnienia ochrony własności intelektualnej to jedno z ważniejszych zagadnień wymagające kompleksowych rozwiązań. Przydatna w tym zakresie byłaby baza wydawców polskich, na wzór serwisu Shepera/ROMEEO.

W ramach możliwości kadrowych i finansowych repozytorium jest w szerokim zakresie popularyzowane wśród pracowników naukowych własnej uczelni oraz pracowników uczelni wchodzących w skład konsorcjum FUTURUS poprzez: seminaria naukowe organizowane przez Wydział NSiI, zebrania pracowników naukowo-dydaktycznych, pocztę elektroniczną w systemie uczelni, szkolenia pracowników, indywidualne spotkania i promocja idei Open Access.

Reasumując, wyzwanie podjęte przez bibliotekę WSB-NLU w b.r. nie jest zadaniem prostym ani krótkoterminowym z uwagi na różne niezależne przyczyny i uwarunkowania (bariery mentalne, organizacyjne, problemy z prawami autorskimi, ograniczone środki na realizację wyznaczonych celów i in.), jednak realizowanym efektywnie, wpisując się tym samym w politykę państwa w zakresie upowszechniania nauki i światowy nurt otwartej nauki. Repozytorium ma też inny wymiar a mianowicie pozwala na nową formę komunikacji naukowej. Dzięki narzędziom internetowym, użytym do budowania repozytorium, pracownicy uczelni znajdują nową przestrzeń do nawiązywania kontaktów na potrzeby zainteresowań badawczych i obszaru tematycznego zamieszanych prac.

Bibliografia

ARXiv – repozytorium preprintów z dziedzin: matematyka, fizyka, informatyka <http://arxiv.org>

B. Bednarek-Michalska, *Rola bibliotek naukowych we wdrażaniu rozwiązań otwartych Repozytorium Open Access- model dla uczelni.*[w:] *Otwarte zasoby wiedzy: nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej* [on line]. Pod red. Marka M. Górskiego, Marzeny Marcinek. Materiały konferencyjne Kraków–Zakopane, 15–17 czerwca 2011. Kraków : Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2011, s.51 (Biblioteka Politechniki Krakowskiej). Repozytorium PK: <http://suw.biblos.pk.edu.pl> [5.09.2013].

CEON agregator <http://agregator.ceon.pl/> [05.06.2013].

D. Czerniawska ICM *”Otwarta nauka w Polsce: paradygmaty, obawy, perspektywy”*. Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań, 17-19.04.2013 r. <http://www.biblos.pk.edu.pl/bbd13/prelegenci> [25.04.2013].

DRIVER: <http://www.driver-repository.eu/>

Facilitating access to free online resources: Challenges and opportunities for library community. A white paper from Taylor&Francis. May 2013. <http://www.tandf.co.uk/pdf/TF-whitepaper-free-resources.pdf> [05.06.2013].

S. Lawrence, *Online or Invisible?*, "Nature" 2001, vol. 411, s. 521 [on-line]: <http://citeseer.ist.pus.edu/online-nature01/> [06.08.2013].

P. Nowak, *Rewolucja cyfrowa w komunikacji naukowej – szanse i zagrożenia.* „Język, Komunikacja, Informacja”, 2008, vol. 3, pp. 103-119. [Journal article (Print/Paginated)].: <http://eprints.rclis.org/14580/1/rewolucja-cyfrowa.pdf> [10.09.2013].

P. Nowak, „*Samopublikowanie*”: *stara metoda – nowy sens w dobie e-science.* "Biblioteka", 2009, nr. 13 (22), s. 88

OpenDOAR <http://www.openoar.org/>

Proportion of Open Access Peer-Reviewed Papers at the European nad E-world Lewels 2004-2011. August 2013, Science-Metrix. Produced for the European Commission DG Research& Innovation http://www.science-metrix.com/pdf/SM_EC_OA_Availability_2004-2011.pdf [05.09.2013].

Ranking web of repositories [on line]. <http://repositories.webometrics.info/en/world?page=1> [10.11.2013].

Ranking web of Universities [on line]. <http://www.webometrics.info/en/Europe/Poland> [10.11.2013]

Repozytorium WSB-NLU <http://repozytorium.wsb-nlu.edu.pl/> [09.10.2013].

ResearchGate <http://www.researchgate.net/> [20.08.2013].

A. Swan, *Business Planning for Digital Repositories* [in] *Business Planning for Digital Libraries. International Approaches.* Mel Collier (ed.). Leuven University Press, 2010, p. 124-126

Shepera/ROMEIO <http://www.shepera.ac.uk.romero/> [08.08.2013].

SYNAT <http://www.synat.pl/osynat> [05.05.2013].